Günther Hölbl, A history of the Ptolemaic Empire, Routledge, London & New York, 2001, 380 str.

Tomorad, Mladen

Source / Izvornik: **Radovi : Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 2005, 37, 412 - 415**

Journal article, Published version
Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:111:800263

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-29**

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI
UNIVERSITY OF ZAGREB
CENTER FOR CROATIAN STUDIES

Repository / Repozitorij:

Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies

dabar
DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Tripalo je u to vrijeme upoznat sa zbivanjima koja utječu na političke prilike u zemlji (događaji u Češkoslovačkoj, pritisci na Tita iz vojnog vrha, tiha podrška Brežnjeva i Nixona u obračunu s pokretom). O tome Tripalo navodi niz svjedočanstava iz osobnih razgovora i susreta kojima potkrepljuje svoja naslućivanja glede kasnijih događaja. I dok je X. plenum CK SKH (15-17. I. 1970.) bio odobren kao javni iskaz hrvatskih komunista o daljnjem razvoju višenacionalne zajednice, dotle je XVII. sjednica Predsjedništva SKJ na Brijunima (travanj 1971.) bila početak obračuna s hrvatskim političkim vrhom. Promjena Titova stava prema pokretu i djelovanje Vladimira Bakarića u stvaranju protuteže hrvatskom vodstvu, dovodi do sastanka u Karađorđevu (Predsjedništvo SFRJ, 30. XI. - 2. XII. 1971.) na kojem je izvršena smjena hrvatskih rukovodilaca. Dugo i temeljito pripremani obračun otpočeo je konačno nakon XXIII. sjednice CK SKH (12. XII. 1971.), otkad započinju progoni osoba na svim razinama i ustanovama koje su podržavale ovaj smjer hrvatske politike. Tripalo rabi slobodni i opširni izričaj u kojem s pozicije memoarista i povjesničara, povremeno prelazi u poziciju filozofa, političara i pravnika. Kao dobar poznavatelj povijesti i razvoja društvene zbilje Jugoslavije, upušta se u kontekstualiziranje svih bitnih smjernica, osoba i događaja koje su dovele to takvog završetka hrvatskoga masovnog pokreta. Izvlačeći pojedine elemente komunističke ideologije i uspoređujući ih s postojećim jugoslavenskim socijalizmom i ulogom Saveza komunista, ukazuje kako su dvije, od početka različite struje došle u konačni javni sukob upravo 1971. pri pojavi hrvatskog pokreta.

Kao antidogmatski i demokratski ustrojen, pokret je nužno došao u sukob s etatističkim, dogmatskim snagama (neostaljinističkim) u vrhu vlasti države i Saveza komunista. Tražeći dosljedno provođenje federalističkog ustroja državne zajednice i ravnopravnost u upravljanju i ulaganjima u gospodarstvo, takav je federalistički stav, oduvijek svojstven hrvatskim komunistima, osuđen kao secesionistički i nacionalistički, a prevladale su unitarističke i centralizmu usmjerene snage. Ovakav način pisanja i pristup problemu pokazao se svrhovitim – daje nam se više od prikaza – uvodi nas kroz analizu u sintezu toga značajnog događaja u novijoj hrvatskoj povijesti. Međutim, kod ovakvog pristupa postoji mogućnost da se misao rasprši ili odvoji od samog okvira zbivanja, što se na trenutke i događa. Nastojeći da svaki svoj stav potvrdi, Tripalo navodi izjave osoba i izvatke iz tekstova, čime čitatelju postaju dostupni i neki izvori.

U cjelini, ovo je zasad najbolji prikaz i analiza (naglasak je na potonjem) koji je koristan i prosječnom čitatelju i svakome znanstveniku s humanističkog područja.

Domagoj Štefančić

GÜNTHER HÖLBL, A history of the Ptolemaic Empire, *Routledge, London & New York, 2001, 380 str.*

Günther Hölbl cijenjeni je austrijski egiptolog. Profesor je na Sveučilištu u Beču i Salzburgu i znanstveni savjetnik Muzeja povijesti umjetnosti (Kunsthistorisches Museum)

PRIKAZI - ZHP-37.PMD 412 25.10.2005, 21:18

u Beču. Kao svjetski stručnjak za kasna razdoblja egipatske povijesti, 2000. godine objavio je studiju *Altägypten im römischen Reich. Der römische Pharao und seine Tempel I.*

Knjiga *A history of the Ptolemaic Empire* prvi je put tiskana 1994. godine na njemačkom jeziku, a ovdje je riječ o prvom engleskom i sveukupno drugom izmijenjenom izdanju. Osnovne promjene u tekstu odnose se na ispravke sitnih pogrešaka u originalu, a literatura je dopunjena značajnim knjigama i člancima koji su se pojavili u razdoblju od 1993. do 1999. godine.

Razdoblje vladavine Ptolemejevića u Egiptu istovjetno je s razdobljem helenizma. Ono započinje 323. god. pr. Kr. smrću Aleksandra Velikog, a završava zaključno sa smrću Antonija i Kleopatre 30. god. pr. Kr., odnosno rimskim osvajanjem Egipta nakon bitke kod Akcija 31. god. pr. Kr. Prvi Ptolemejevići – Ptolemej I. (od 332. do 282), Ptolemej II. (od 282. do 246) i Ptolemej III. (od 246. do 222) – ponovno su uzdigli Egipat nakon stoljeća strane vladavine na poziciju najznačajnijeg carstva istočnog Sredozemlja. Njihovo carstvo protezalo se od Libije do Male Azije, Palestine i obala Crvenog mora. Ptolemej I. Soter iskoristio je dinastičke borbe koje su uslijedile nakon Aleksandrove smrti između njegovih generala i nasljednika da zagospodari Egiptom. Nakon dugotrajnih borbi, osiguravši svoju vlast, Ptolemej I. pokreće brojne reforme političkog i religioznog života Egipta, stvorivši novu helenističku kulturu spajanjem ostavštine drevnih tradicija civilizacija Staroga Istoka s grčkim elementom. Ptolemejevi su nasljednici u 3. stoljeću pr. Kr. nastavili njegov rad. Jaka ptolomejska država započinje svoj pad početkom 2. stoljeća pr. Kr. U razdoblju vladavine posljednjih Ptolemejevića – Ptolemeja XII. (od 80. do 51) i Kleopatre VII. (od 51. do 30) – Egipat je samo sjena nekadašnjeg carstva koje se održava jakim vezama sa sve jačim Rimom.

Egiptologija na početku 21. stoljeća još uvijek oskudijeva brojem naslova o razdoblju Ptolemejevića. Rijetke su sinteze koje cjelovito obrađuju političke, gospodarske, kulturne i religijske promjene vladavine Ptolemejevića. Budući da današnja egiptologija još uvijek ograničava povijest starog Egipta 332. god. pr. Kr., odnosno dolaskom Aleksandra Velikog u Egipat, ptolomejsko razdoblje našlo se u međuprostoru između egiptologije, klasične arheologije i antičke povijesti. Ipak, gotovo svake godine, znanstvenici iz raznih struka (egiptolozi, antički povjesničari, papirolozi, klasični arheolozi, klasični filolozi, povjesničari umjetnosti) objavljuju cijeli niz članaka i studija vezanih uz pojedine segmente povijesti razdoblja Ptolemejevića, ali su cjelovite studije ipak vrlo rijetke. Kako bih naglasio važnost Hölblova djela u današnjoj egiptologiji, iskoristit ću priliku nabrojati rijetke naslove koji su se pojavili u posljednjih stotinjak godina, a koji monografski obrađuju spomenuto razdoblje. Jednu od prvih studija o Ptolemejevićima objavio je A. Bouché-Leclercque u Parizu od 1903. do 1907. u djelu *Histoire des Lagides sv. I.-IV.* Slijedila je studija E. Bevena objavljena u Londonu 1927. pod nazivom *A History of Egypt under the Ptolemaic Dynasty*. Gospodarske aspekte obradio je M. Rostovtzeff u Tübingenu 1955/56. u djelu *Die hellenistische Welt. Gesellschaft und Wirtschaft I.-III.* A. K. Bowman je u Berkeleyu 1986. objavio jednu od rijetkih pregleda egipatske povijesti nakon prijelomne 332. god. pr. Kr. *Egypt after the Pharoaohs 332. B.C. – A.D. 642.* P. Green je u Londonu 1993., na gotovo tisuću stranica, objavio veliku studiju povijesti helenističkog razdoblja pod naslovom *Alexander to Actium - The Hellenistic age*. Upravo je u takvim prilikama nastalo i ovo značajno djelo Günthera Hölbla koji je već u predgovoru naglasio da ga je upravo nedostatak modernog pregleda dostupnog studentima potakao na pisanje jedne takve studije.

PRIKAZI - ZHP-37.PMD 413 25.10.2005, 21:18

Knjiga je koncipirana u tri velika poglavlja: I. Počeci i zlatno doba ptolomejske vladavine (str. 7-124), II. Promjene i propadanje helenističke države Ptolemejevića (str. 125-178) i III. Ptolemejsko kraljevstvo pod sjenom rimske moći (str. 179-303) i Zaključak: Osnove razvoja Ptolemejskog kraljevstva (str. 304-312).

U prvom se poglavlju govori o vladavini Aleksandra Velikog (od 332. do 323) i prvih triju Ptolemejevića (od 323. do 222). Prva cjelina obrađuje Egipat nakon Aleksandrova osvajanja 332. god. pr. Kr. (str. 9-14), zatim burne događaje i ratovanje satrapa u razdoblju od smrti Aleksandra Velikog do 306. god. pr. Kr. (str. 14-20). Ključnu ulogu u tom periodu odigrao je Ptolemej I. koji se ubrzo nametnuo kao jedini vladar Egipta. Njegova politika, kao prvog vladara iz kuće Ptolemejevića, obrađena je na kraju prve cjeline (str. 20-34). Druga cjelina prikazuje vladavine Ptolemeja II. Filadelfa i Ptolemeja III. Euergeta (od 282. do 222). Istaknuti su aspekti političkog razvoja novog carstva (str. 35-54), aktivnost Ptolemejevića na istočnom Sredozemlju (str. 54-58), događaji unutar granice države (str. 58-66) te glavni politički elementi njihove vladavine (str. 66-76). Treća cjelina u potpunosti obrađuje ideologiju kraljeva i religioznu politiku u razdoblju od Aleksandra Velikog do prvih triju Ptolemejevića (str. 77-123). U njoj je naglašen novi odnos između novih vladara, koji se poistovjećuju s faraonima ranijih razdoblja, i egipatskog svećenstva (str. 77-90). Hölbl naglašava stvaranje nove helenističke religije koja nastaje spajanjem religije staroga Egipta s vjerovanjima vladajućega grčkog elementa (kult Serapisa, Izide i Apisa). Posebno je obrađen basileus – kult helenističkog vladara – i njegov odnos prema kultu grčkih bogova (str. 90-98). Na završetku cjeline autor traži vrijednosti koje su spajale stanovništvo (starosjedioce i Grke) u novoj državi (str. 98-123).

Težište drugog poglavlja prebačeno je na propadanje države tijekom sljedećih triju Ptolemejevića od 221. do 168. god. pr. Kr. (str. 125-177). U prvoj cjelini obrađena je vanjska politika Ptolemeja IV. Filopatora (od 221. do 204), Ptolemeja V. Epifana (od 204. do 180) i prve godine vladavine Ptolemeja VI. Filometora (od 180. do 168) (str. 127-152). Od vanjsko-političkih događaja posebno je mjesto posvećeno Četvrtom sirijskom ratu (od 219. do 217), gubitku istočnog Sredozemlja tijekom vladavine Ptolemeja V. te Šestom sirijskom ratu i rimskom osvajanju Makedonije 168. god. pr. Kr. Druga se cjelina ovoga poglavlja bavi političkim previranjima u državi od 206. do 186. god. pr. Kr. uzrokovanim domaćim otporom na vanjsku politiku zemlje (str. 153-159). Posljednja cjelina obrađuje nove graditeljske pothvate Ptolemeja IV. i Ptolemeja V. (str. 160-162.), odnos vladara i egipatskog svećenstva te štovanje Ptolemejevića među stanovništvom (str. 162-169) i, konačno, grčke kultove i dinastičke bogove ptolomejskih vladara (str. 169-173).

Posljednje treće poglavlje obrađuje daljnje propadanje Egipta do rimskog osvajanja 30. god. pr. Kr. (str. 179-303). Prva velika cjelina tog poglavlja obrađuje kasnije godine vladavine Ptolemeja VI. (od 168. do 145) (str. 181-194), Ptolemeja VIII. Euergeta II. (od 145. do 116) i kraljica Kleopatre II. i Kleopatre III. (str. 194-204). Poglavlje je zaokruženo prikazom dinastičkih borbi tijekom vladavina Ptolemeja IX, Ptolemeja X. i Ptolemeja XI. od 116. do 80. god. pr. Kr. (str. 204-221). Druga cjelina obrađuje posljednje razdoblje ptolomejske vladavine (od 80. do 30), u kojem Egipat u potpunosti ulazi u okvir interesnih sfera kasne Rimske Republike (str. 222-256). Ovdje je Hölbl obradio vladavinu Ptolemeja XII. (od 80. do 51) (str. 222-230), dinastičke borbe njegovih nasljednika Ptolemeja XIII. i Kleopatre VII, samostalnu vladavinu Kleopatre (od 47. do 30) te njezin odnos s Cezarom i Markom Antonijem (str. 231-256). Posljednja cjelina ovog poglavlja obrađuje kulturu i

PRIKAZI - ZHP-37.PMD 414 25.10.2005, 21:18

religiju od vremena Ptolemeja VI. do smrti Kleopatre VII. (str. 257-303) s naglaskom na odnos vladara/faraona prema egipatskim svetištima i svećenstvu te na kraju božansku vladavinu Kleopatre.

U zaključku (str. 304-312) Hölbl naznačuje osnove razvoja Ptolemejskog Carstva: rekapitulira značajne političke događaje, prikazuje gospodarski i društveni život države, promjene u religijskom životu Egipta u vrijeme vladavine Ptolemejevića i pojavu novih bogova.

Na kraju knjige nalaze se dopune bibliografiji, kronološke tablice razdoblja (str. 318-353), genealoške tablice ptolomejske obitelji (stemma 1 i 2, str. 354-357) te genealogija ženidbenih veza Ptolemejevića s dinastijom Seleukida od sredine 2. stoljeća pr. Kr. do rimske prevlasti na istočnom Sredozemlju u drugoj polovici 1. stoljeća pr. Kr.

Knjiga je opremljena trima kartama (Ptolemejsko Carstvo kao velika sila na istočnom Sredozemlju, Ptolemejski Egipat, Aleksandrija oko 30. god. pr. Kr.) i s 25 slika i ilustracija.

Preporučujem knjigu svim stručnjacima i studentima koji se interesiraju za razdoblje helenizma jer će ovo djelo u narednim godinama biti jedan od autoritativnih pregleda kasnih razdoblja egipatske povijesti.

Mladen Tomorad

KSENOFONT, Grčka povijest*, Matica hrvatska, Zagreb 2001, 311 str. ; LUKIJAN,* Djela*, Matica hrvatska, Zagreb 2002, 487 str. ; MARKO TULIJE CICERON,* O govorniku*, Matica hrvatska, Zagreb 2002, 331 str.*

Nakon što su u ediciji *Grčki i rimski klasici* izdavačke kuće Matice hrvatske već izašla *Djela* Gaja Salustija Krispa (sv. I, 1998), *Epigrami* Marka Valerija Marcijala (sv. II, 1998), *O istaknutim vojskovođama stranih naroda* Kornelija Nepota (sv. III, 1999) i *Povijest* Herodota iz Halikarnasa (sv. IV, 2000), peti, šesti i sedmi svezak po ustaljenom obrascu donose hrvatski prijevod novih djela klasičnih, antičkih autora: dvojice grčkih i jednoga rimskog spisatelja. Peti svezak posvećen je *Grčkoj povijesti* povjesničara Ksenofonta iz Atene (oko 430-355/350. pr. Kr.). Riječ je o prvome cjelovitom hrvatskom prijevodu najvažnijega Ksenofontova političko-historiografskog djela koje, podijeljeno na sedam knjiga, obuhvaća razdoblje grčke povijesti od 411. do 362. god. pr. Kr. i nastavak je Tukididova *Peloponeskog rata*. Za prijevod je zaslužna Ana Galjanić koja je ujedno i autorica uvodne rasprave (str. 5-28), a na kraju knjige nalazi se *Kazalo osobnih i geografskih imena* (str. 271-309).

Ksenofont se rodio u dobrostojećoj plemićkoj obitelji, a odrastao je u vrijeme Peloponeskoga rata u kojemu je sudjelovao kao pripadnik elitnog atenskog konjaništva. Budući da je bio protivnik demokrata u rodnome gradu, napustio ga je kad su političke prilike postale za njega nepovoljne. Veliko životno iskustvo bila je služba u vojsci Kira Mlađega koji je ustao protiv brata, perzijskoga kralja Artakserksa II. Poslije pogibije poslodavca 401. god. pr. Kr., Ksenofont je preživjele grčke plaćenike, koji su ga izabrali

PRIKAZI - ZHP-37.PMD 415 25.10.2005, 21:18

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

RADOVI
37

U SPOMEN IGORU KARAMANU

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

FF press

ZAGREB 2005.

0-NULTI ARAK - ZHP-37.pmd 3 25.10.2005, 21:17

RADOVI ZAVODA ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOG FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

Knjiga 37

Izdavač
Zavod za hrvatsku povijest
Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
FF-press

Za izdavača
Miljenko Jurković

Glavni urednik
Borislav Grgin

Uredništvo
Ivo Goldstein
Boris Olujić
Mario Strecha
Božena Vranješ-Šoljan

Tajnik uredništva
Hrvoje Gračanin

Adresa uredništva

Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet Zagreb,
Ivana Lučića 3, HR-10 000, Zagreb
Tel. ++385 (0)1 6120 150, 6120 158, faks ++385 (0)1 6156 879

Časopis izlazi jedanput godišnje

Ovi su Radovi tiskani uz financijsku potporu
Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske

Naslovna stranica
Iva Mandić

Računalni slog
Boris Bui

Lektura i korektura
Ivan Botica

Tisak
Tiskara Rotim i Market, Lukavec

Tiskanje dovršeno u listopadu 2005. godine

Naklada
400 primjeraka